

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

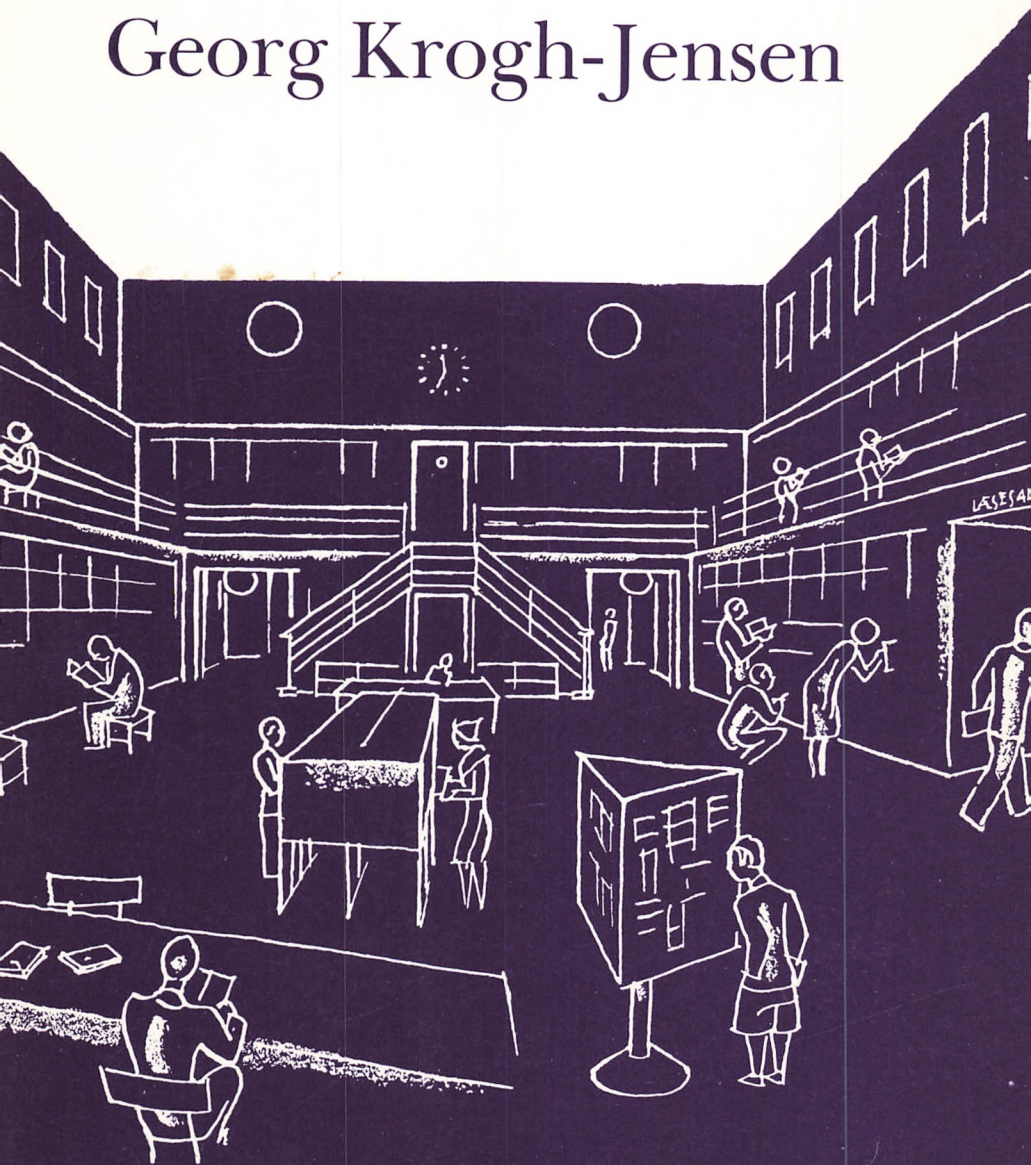
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Erik Allerslev Jensen

Georg Krogh-Jensen

Erik Allerslev Jensen

Georg Krogh-Jensen

Frederiksberg Kommunes Biblioteker
1987

Trykt i Frederiksberg Bogtrykkeri A-S i 1987

Indhold

<i>Sv. Esbech</i> : Forord	5
<i>P. Steenstrup</i> : Chefen	7
Indledning	17
Opvækst og uddannelse	19
Ansættelse i Frederiksberg	21
Den nye bygning	29
Standardisering	37
Biblioteksarbejde og bibliotekslønninger	43
Bogkontoen	49
Frederiksberg-ordningen	54
Ophold i Sverige	59
<i>S. Plovgaard</i> : G. Krogh-Jensens rådgivning i forbindelse med biblioteksbyggeri i Sverige og Finland	63
Polen	69
Lokalhistoriske studier. Frederiksberg og hjemstavnen	71
<i>Litteraturfortegnelse</i>	73
Utrykte kilder	73
Trykte kilder	73
Statistik	74
Artikler m.v. af Georg Krogh-Jensen	75
Litteratur om Georg Krogh-Jensen	78

Forord

For os, der er tilknyttet Frederiksberg Kommunes Biblioteker, er hovedbiblioteket ikke kun den daglige ramme om vort arbejde, men også en erindring om – et monument over – stadsbibliotekar dr. phil. Georg Krogh-Jensen.

Den faglige kompetence og library spirit, som besjælede ham, ligger stadig i huset som en inspirerende atmosfære, der ansporer os i det daglige biblioteksarbejde, som vor tid kræver.

Frederiksberg Kommunes Biblioteker blev oprettet og påbegyndte sit arbejde den 1. oktober 1887. Starten og de første 75 år er beskrevet, og biblioteket har derfor i anledning af 100 års jubilæet valgt at udsende et skrift om stadsbibliotekar Georg Peter Krogh-Jensen.

Biblioteket er taknemmelig over, at fhv. biblioteksdirektør Erik Allerslev Jensen ville påtage sig opgaven og for vicestadsbibliotekar Poul Steenstrups og fhv. biblioteksinspektør Sven Plovgaards andel i dette skrift.

Biblioteket og forfatteren vil også gerne rette en tak til fru Edith Krogh-Jensen, fordi hun så velvilligt har stillet sin mands private arkiv til rådighed.

Denne udgivelse har kun kunnet komme i stand med støtte fra Edvard Pedersens Biblioteksfond. Biblioteket skylder fonden en varm tak, fordi den ville støtte Frederiksberg Kommunes Biblioteker, forfatteren til dette skrift og Georg Krogh-Jensens eftermæle.

Svend Esbech
stadsbibliotekar

Chefen

Jeg kom aldrig nær på dr. Krogh-Jensen – en aldersforskel på mere end 30 år og det ansættelsesmæssige rangspring fra chef til yngste elev bød dengang på endnu uoverstigeligere hindringer end i dag – men jeg kom med tiden til at føle mig lidt fortroligere med ham end mange andre af min årgang. Jeg oplevede ham et par gange privat i hans hjem, og jeg vekslede nogle få breve med ham

efter at han var gået af, men det er mest indtrykket af hans person på biblioteket gennem 5 år jeg husker – min elevtid og mine første år som bibliotekar.

En stor, tung mand med roligt styrede bevægelser. Hele apparitionen værdig og korrekt og i embedsanliggender altid alvorlig. På et ungt menneske virkede han højtidelig og under alle omstændigheder respektindgydende, den korrekte embedsmand i mørkt jakkesæt, hvid flip og ula-steligt bundet slips. På biblioteket en imperator i sit rige færdende tyst og spredende en vag usikkerhed og dårlig samvittighed blandt elever og medhjælpere, der altid havde et eller andet for med hinanden, som faldt definitivt udenfor det ideelle sigte med vort folkeoplysende virke. Fornemmelsen af utilstrækkelighed var vist i øvrigt noget der ikke kun gjaldt de unge, men som også i nogen grad sporedes hos de aldersstegne bibliotekarer på over 30 år.

Indtrykket af overvældende, blytung magtfuldkommenhed gjorde os spage, når vi engang imellem blev kaldt til samtale på chefskontoret med de høje sølvbelagte dørkarme og de sart blå vægge. Stolen man blev placeret i var alt for stor, så man klamrede sig til stolens forkant – at række armene ud til armlænene ville dels have været en forvornhed og dels have fremkaldt et komisk syn. Og man fik tid til at betænke sin situation, for der var pauser i samtalen, pauser man ikke selv formastede sig til at bryde. De veloverlagte stadsbibliotekariske bemærkninger gjorde ekstra indtryk ved de lange ophold, men det var indtrykket, ikke indholdet af budskabet, der bed sig fast.

Mangt et ungt menneske er kommet fortumlet ud fra chefskontoret ude af stand til at redegøre for hvad der egentlig var sket, men med en forskrækket undren over at have været vidne til et kosmisk fænomen, hvis natur unddrog sig menneskelige forsøg på forklaring.

Sådan gik rygtet, og sådan gengav man derfor også selv sine oplevelser, når man kom tilbage til den beklumrede armsved i det lille sorteringsrum under galleritrappen. Vi byggede videre på myten.

Store mænd bliver til myter. Dr. Krogh-Jensen var det i levende live, og selv om det billede, vi elever havde af ham, var i frøperspektiv, så adskilte det sig nok ikke i sine grundtræk fra det billede den store bibliotekarverden havde – eller havde besluttet sig til at have. Han udstrålede en sådan styrke, at hans særlige facon måtte gøres endnu mere speciel i hans omdømme. Respekten var der naturligvis, respekten og beundringen for den mand der havde skabt den dengang verdensberømte biblioteksbygning, for den mand der havde afvist alle halve løsningsforslag og havde foretrukket at blive i barakken til den rigtige løsning blev mulig – tigerspringet, som han kaldte det. Men hans person kaldte på myterne, skønt mange må have vidst, at karakteristikken af ham som den inkarnerede højtidelighed var så mangelfuld at den blev usand.

Myter er underholdende, ikke sandhedssøgende, for de griber kun det særlige, men det særlige ved Krogh-Jensen fandtes. Man kan kalde det et tilfælde, men for mig er der dog noget symptomatisk i en hændelse fra min første dag på biblioteket.

Man havde hastigt instrueret mig i kunsten at sætte bøger på plads i skønlitteraturen og overladt mig en sorteret bogvogn. Jeg rullede med lidt uvante bevægelser den tunge vogn ud fra sorteringsrummet og mødte i døråbningen dr. Krogh-Jensen. Han så betydningsfuldt på mig, tog en tilfældig bog op fra vognen, slog op i den og kiggede længe på mig. Jeg stod på ét ben, med en hånd på dørhåndtaget og en på bogvognen.

»Her ser jeg ikke noget bogkort, hr. Steenstrup!«

Jeg anede ikke at der skulle være noget bogkort og valgte blot at nikke bekræftende. Han rakte mig bogen, som jeg modtog med begge hænder, og sagde: »Lad det ikke ske igen!«.

Da jeg bagefter vovede forsigtigt at sætte det andet ben til jorden kom en venlig bibliotekar mig til hjælp, og i fællesskab konstaterede vi, at der var bogkort i alle de andre bøger på vognen.

»Jamen hvordan kunne han vide ...«, spurgte jeg.

Bibliotekaren trak på skuldrene: »Sådan er det altså!«.

Da jeg fortalte en af mine gamle lærere på biblioteksskolen, at jeg havde fået stilling på Frederiksberg, sagde han, at han såmænd selv engang havde overvejet at søge ud til dette berømte bibliotek, men det var strandet på, at han ikke ejede nogen høj hat – »Og hvordan bærer man sig ad med at sige godmorgen til Krogh-Jensen uden at have en høj hat man kan tage af?«

For mig gik det meget godt uden nogen høj hat. Kun én gang kom jeg i forlegenhed på grund af denne mangel. Jeg havde i min ungdom en ganske stor og uregerlig hår-

pragt. En dag blev jeg kaldt ind til dr. Krogh-Jensen og bedt om at sørge for at en svensk biblioteksdelegation, der ventedes samme formiddag, blev gelejdet standsmæssigt ind ad hoveddøren – den Krogh-Jensen havde navngivet »Kongeporten«.

Da jeg havde accepteret opdraget – andet ville have været utænkeligt – så han en rum tid dybsindigt på mig, og så kom det: »De kan tage en hat på deres hår!«

En af mine medelever flåede beredvilligt den blå fjer ud af sin alpehue, og med den grønne pighue balancerende på toppen af mit røde hår tog jeg opstilling uden for Kongeporten for at vente på busserne. Dér stod jeg da delegationen halvanden time senere kom ud af den – svenskerne var, uden at jeg havde bemærket det, kommet ind ad husets bagindgang. Jeg frygtede i flere måneder at blive kaldt til samtale i denne anledning og fik løfte om at låne den grønne hue igen, så jeg kunne demonstrere for stadsbibliotekaren at jeg i det mindste havde være korrekt påklædt.

Tiden var ikke præget af afslappede holdninger som i dag, og Krogh-Jensen indbød ikke til respektløshed. Så man imidlertid på hans øjne, skulle man være en dårlig kender af den menneskelige natur, hvis man kun oplevede stivhed.

I det store, lidt blødt rundede ansigt under den høje pande, som gik over i et tyndt hårlag foroven, tæt klippet i siderne, sad de mest blå øjne jeg har mødt – et spillende blåt blink som genskæret af sol fra en sø i forårsblæst. Jeg kan kun beskrive hans øjne i disse lyriske vendinger, for

de afslørede liv, et spillende liv som myterne ikke beskæftigede sig med. Det var ikke sjældent at se ham med et tyndt smil om læberne, men det var øjnene han for alvor smilede med. Selv på de mest alvorlige billeder af ham ser man viften af smilerynker ud fra øjnene.

Han var så glad for det bibliotek. Meget ofte – måske var det hver eneste dag – gik han en morgentur i bygningen, og jeg tror han blev ved med at glæde sig over at se solen falde ind gennem de høje østvinduer i forhallen. Han tog elevatoren op og stod ganske stille oppe på balkonen højt hævet over skranken, hvor medhjælpere og elever satte bogkort i de afleverede bøger, skrev indmeldelser og clipsede reserveringer, inden lånerne blev sluppet ind klokken 10. Han færdedes meget stille, men vi vidste altid når han stod deroppe, og så blev der arbejdet tyst og alvorligt, og enhver gjorde sig umage for at give rollen som indbegrebet af tjenstvillighed og effektivitet.

En dag havde en gudsforgået slubbet fået os med på en plan. På et givet signal vendte vi os alle om, så op på ham og sagde i kor: »Godmorgen!« hvorefter vi, lidt røde i kammen men stolte over vores dristighed, kastede os over arbejdet. Der opstod en spændt pause, lang nok til at vi hver for sig kunne nå at betænke vores fremtidige muligheder i biblioteksvæsenet. Var han gået, eller stod han der endnu? Så kom det endelig til vores lettelse med hans lidt cigarhæse stemme: »Godmorgen!« og man kunne næsten høre smilet. Lidt efter smækkede elevatordøren igen.

Hans fortid som pædagog fornægtede sig ikke, og jeg fornemmede at han følte et personligt ansvar for elever-

ne. Vi var udvalgt af ham selv, og han ville have os til at leve op til forventningerne, i hvert fald bestå optagelsesprøven, som dengang var en skærsild med kun to udgange – én til biblioteksskolen og én til den evige fortabelse. Eleverne fra Frederiksberg bestod. Altid. Dr. Krogh-Jensen indstillede ikke elever til optagelsesprøven uden at være sikker på at de kunne honorere kravene – bogkundskab i skøn- og faglitteratur, søvngængeragtig sikkerhed i decimalklasser systemet og et nøje kendskab til »De 100 mænd«, 100 berømte danske mænd og kvinder, hvis virke man skulle kunne redegøre for.

Det må have været ganske tidligt i min elevtid at Krogh-Jensen under en overhøring spurgte mig, hvad biblioteksloven sagde om et bestemt forhold. Jeg fik åbenbart ikke tilstrækkelig godt gjort rede for sagen, for jeg blev hurtigt bedt om at hente loven. Jeg sprang beredvilligt op og spurgte i min naivitet om hvilken decimalgruppe jeg kunne finde loven i. Intet svar, men et lammende blik. Så kom det efter et langt ophold: »Hr. Steenstrup, lad da dette problem være det første, De i denne sammenhæng løser!«

Jeg opdagede efter overhøringen, at hans eget eksemplar af loven lå på skrivebordet og forstod, at jeg havde været mere i pædagoghænder end jeg havde vidst.

Frederiksberg har i dag en genealogisk samling, der kun overgås af den der findes på Det kongelige Bibliotek. Grunden til denne for et folkebibliotek enestående samling blev lagt af dr. Krogh-Jensen, som interesserede sig levende for slægtsforskning. Det fik jeg en for mig be-

skæmmende demonstration af den første morgen jeg mødte på biblioteket.

Jeg blev sendt ind for at fremstille mig på chefskontoret, og jeg bemærkede med det samme, at der lå en uindbunden bog af historieprofessoren Johannes Steenstrup på skrivebordet. Jeg forestillede mig nok, at det ikke var nogen tilfældighed, og et stykke ind i samtalen lagde Krogh-Jensen da også sin hånd på bogen og så mig dybt i øjnene: »Er De i familie med denne mand?« Næh, det mente jeg nu ikke. Jeg kunne imidlertid se på ham, at det var en skuffelse, så jeg prøvede at redde min families position ved at oplyse, at jeg til gengæld var i familie med zoologen Japetus Steenstrup. Så fulgte en lang pause, og derefter sagde han med tilkæmpet beherskelse: »Johannes Steenstrup var søn af Japetus!«

Jeg fik bogen med en opfordring til at granske mine slægtsforhold.

På min væg hænger i dag en radering fra 1820 af Rossini forestillende Arco di Giano i Rom, en triumfbue forvitret og smuldret, overgroet med græs og mos og småbuske, stadig imponerende i sin væld, men dødsdømt af nedbrydende kræfter. Billedet hang på dr. Krogh-Jensens kontor. Jeg husker ikke hvornår det var, vel hen mod slutningen, da Krogh-Jensen som en syg og træt mand forlod sin stilling. Jeg havde været inde hos ham i et eller andet ærinde, fornemmede ham lidt fraværende, men pludselig så han på mig med et indtrængende blik, som fik mig til at føle, at den store mand næsten lagde hele sin vægt over på min person. Han pegede på billedet og sag-

de: »Lad dette være Dem en påmindelse om, hr. Steenstrup, at selv en triumfbue kan smuldre!«

Dr. Krogh-Jensens triumfbue er ikke smuldret. Hans bygning står, og den lever stadig. Hans øvrige biblioteksmæssige indsats lever vel også i videreudviklet form, selv om standardreglementer, læsesale og skolebiblioteker i dag ser anderledes ud end han forestillede sig. Hans personlighed lever videre endnu nogle år i mindet hos dem der oplevede at arbejde under hans strenge men kærlige Vejledning.

Myterne vil leve længere.

Poul Steenstrup

Indledning

Man hører ofte Danmark fremhævet som et foregangsland på folkebiblioteksområdet. Spørger man om årsagerne hertil kan der nævnes flere, men en af de vigtigste må søges i de bestræbelser på rationel drift af bibliotekerne, som gjorde sig gældende allerede i trediverne. To pionerer må først og fremmest nævnes: Biblioteksdirektør Thomas Døssing (1882–1947) og Frederiksbergs stadsbibliotekar Georg Krogh-Jensen (1892–1968).

De var begge klare over at den rationalisering der i stigende grad toges i anvendelse i det private erhvervsliv ikke kunne have den samme tiltrækningskraft for offentlige virksomheder. Men de var samtidig klare over, at forenkling af arbejdsgange og standardisering var både mulig og ønskelig. Det var en anden måde at forbedre budgettet på.

På det tredje nordiske biblioteksmøde i Oslo i 1933 holdt Døssing et foredrag »Rationalisering i Biblioteker« hvor han slog til lyd for en bedre arbejdsfordeling, baseret på en opdeling i bibliotekarisk og manuel arbejdskraft samt forenkling af arbejdsgange, herunder standardisering, og endelig for en fællesløsning af en række tekniske og praktiske opgaver.

Krogh-Jensen var inde på de samme tanker og fik som bibliotekschef mulighed for dels at drøfte disse problemer med sit personale, dels at tegne og indrette et bibliotek baseret på hans ideer om moderne biblioteksdrift.

Krogh-Jensen var en af de mest fremtrædende personligheder indenfor dansk folkebiblioteksvæsen og en af de få biblioteksteoretikere vi har haft som kunne gøre rede for sine ideer. Han var en stor pædagog og en stor administrator og forstod at kombinere de to. Han var af ydre optræden den korrekte embedsmand, men den korrekte embedsmand kunne lægges til side – i venners lag.

Den der tilbragte sine læreår hos Krogh-Jensen var godt rustet til hvervet som bibliotekar. Han var en fremragende læremester, og jeg har som elev og ung bibliotekar ved Frederiksberg Kommunes Biblioteker i opbygningsperioden oplevet hans evne til at engagere og begejstre sine medarbejdere.

Her skal berettes om biblioteksmanden Georg Krogh-Jensen og hans indsats.

Erik Allerslev Jensen.

Opvækst og uddannelse

Georg Peter Krogh-Jensen blev født den 27. juni 1892 i Holstebro, hvor faderen, Peder Krogh-Jensen, var skoleinspektør.

Georg Krogh-Jensen fik tidligt kendskab til og interesse for biblioteksarbejde, idet faderen i 1903 var medstifter af Holstebro og Omegns Folkebogsamling og formand for biblioteket til sin død i 1908. Som skoleelev var Georg optaget af litterære sysler ud over det almindelige. I hans arkiv findes manuskript til 2 skuespil, hvoraf det ene med titlen »Biskop Gregorius« er et historisk drama (foregår ca. 1350). Det andet har titlen »Feriebarnet« og har på titelbladet fået tilføjjet nogle blyantsskrevne bemærkninger, hvorefter stykket har været opført i Holstebro Borgerskoles kælder 2. påskedag den 20. april 1908. Rollerne har været besat med skoleelever, hvis navne oplyses og Georg Krogh-Jensen har skrevet og iscenesat stykket.

Han tog lærereksamen fra Jonstrup seminarium i 1913 og blev derefter ansat som lærer ved Holstebro skolevæsen i 1914. Hans ansættelse her varede til 1918. Men han var ikke blot pædagogisk interesseret, han nærrede allerede dengang den største interesse for folkebiblioteksvæsenet og blev knyttet til biblioteket i Holstebro som medhjælper i 1914.

1918–19 var han elev ved Statens Lærerhøjskoles etårige kursus (matematik, kemi og eksperimentel pædago-

gik). Samtidig blev han optaget på Wedels etårige kursus, hvor han tog studentereksamen i 1919. Han rejste derefter til München, hvor han studerede pædagogik og erhvervede sig doktorgraden ved universitetet i München i 1922.

Han var nu efterhånden blevet klar over, at han helst ville arbejde i et folkebibliotek. Han gennemgik derefter Statens Biblioteksskole i København i 1922 og 1925. I 1922 blev han vikar ved Københavns Kommunes Biblioteker og i 1923 tillige bibliotekar ved Femmers Kvindeseminarium, en stilling han i øvrigt beholdt som bibeskæftigelse til 1938 også efter sin ansættelse i 1924 i Frederiksberg.

Ansættelse i Frederiksberg

1. januar 1924 blev Krogh-Jensen ansat ved Frederiksberg Kommunes Biblioteker som leder af kredsbibliotek 1 og samtidig som kommunebibliotekarens stedfortræder.

Biblioteksforholdene i Storkøbenhavn var på den tid ret uafklarede og meget uensartede. Den store kommune – København – havde i 1885 fået fastlagt en ordning, hvorefter der skulle være et vist antal biblioteker dækkende hvert sit særlige område af kommunen, samt et fælles hovedbibliotek.

I 1912 blev Københavns Kommunes Biblioteker reorganiseret. Det skete i forbindelse med den daværende overbestyrer Valdemar Vedels afgang (han blev professor i litteraturhistorie ved Københavns Universitet).

Som hans efterfølger som overbestyrer ansattes Jens Aarsbo, fra 1914 med titel af stadsbibliotekar. Dermed havde København påbegyndt den udvikling, der i løbet af de nærmeste år fuldstændig ændrede de københavnske folkebiblioteker.

Frederiksberg Kommunes Biblioteker var oprettet 1. oktober 1887. Biblioteket sorterede og sorterer i administrativ henseende under skoledirektøren, der tillige er chef for den kulturelle forvaltning. Som bibliotekar ansattes i 1914 cand. theol. Aage Sorterup, der havde frekventeret de af Statens Bogsamlingskomite arrangerede bibliotekskurser i 1913 og 1914. Han havde i øvrigt ingen erfaring fra tidligere ansættelse i biblioteker. På grund af den

i 1912 indledede reform i København kunne man have ventet en lignende udvikling i Frederiksberg efter ansættelse af en bibliotekar, men det blev ikke tilfældet, da Sorterup i faglig henseende var ret passiv.

Krogh-Jensen blev utvivlsomt mødt med store forventninger. Der var også nok at tage fat på. Biblioteket var på dette tidspunkt opdelt i 3 kredsbiblioteker (benævnt kredsbibliotek 1, 2 og 3) samt et hovedbibliotek og en læsesal, og der blev samtidig med Krogh-Jensen ansat ledere af de to andre kredsbiblioteker (2 og 3).

For at skabe de bedst mulige betingelser for det kommende samarbejde havde bestyrelsen i februar 1924 oprettet et »biblioteksråd« bestående af skoledirektøren (formand), kommunebibliotekaren og kredsbibliotekslederne. Det skulle være rådgivende i alle principielle spørgsmål vedrørende bibliotekets drift, men i øvrigt beskæftige sig med bogvalget. Det gik imidlertid ikke som man havde håbet. Sorterup havde ustandselig konflikter med de andre rådsmedlemmer.

Et andet problem var katalogapparatet, der lod meget tilbage at ønske. Eksempelvis kan nævnes, at der kun fandtes begyndelsen til en hyldeliste og en alfabetisk katalog i kredsbibliotek 1, da Krogh-Jensen tiltrådte i 1924. Publikum var henvist til at bruge den trykte katalog. Sidste udgave af denne publikation var fra 1922. Der var udsendt supplementer 1923 og 1925, men hovedkatalogen trængte stærkt til en afløser, idet mange især skønlitterære titler var udgået. En ny udgave ville imidlertid kræve en omfattende gennemgang og revision af både bogbe-

stand og katalogisering, hvilket Sorterup ikke var indstillet på.

Diskussionen om disse og mange andre problemer tog megen tid, og situationen var efterhånden uholdbar. Skoledirektør Thorbjørnsen så sig nødsaget til at rådføre sig med Statens Bibliotekstilsyn med hvem der førtes flere forhandlinger om bogvalget. Det endte med et bestyrelsesmøde, 21. maj 1927, hvori biblioteksdirektør Th. Døssing og biblioteksinspektør Robert L. Hansen deltog. Her udtalte biblioteksdirektøren på forespørgsel fra et af udvalgets medlemmer, at han ikke anså hr. Sorterup som kvalificeret og anbefalede, at man enten fjernede ham fra lederstillingen eller gav ham en længere ferie medens en nyordning stod på.

Sagen blev drøftet i de implicerede instanser og endte med at Sorterup søgte og fik bevilget orlov i ét år (1. 11. 1927–31. 10. 1928). Samtidig fik viceskoledirektør Sofus Franck tillagt administrationsmyndighed over biblioteket. Fra dette tidspunkt ændredes bibliotekets forhold totalt. Sofus Franck optog et direkte samarbejde med Krogh-Jensen og i løbet af de nærmeste år gennemgik biblioteket en næsten eventyrlig udvikling sluttende med opførelsen af den nye bygning til hovedbiblioteket i 1935. Dette kunne gennemføres fordi Krogh-Jensen fik de beføjelser, der var nødvendige.

Sorterups orlovsår blev en travl periode for biblioteket. Sofus Franck nævner i sin beretning til bestyrelsen af 5. 10. 1928, at han har afholdt 12 møder med kredsbibliotekarerne om nyordningen.

Læsesalen i barakken på Jernbanestien kort før overflytningen til den nye bygning. Til venstre ligger den protokol, hvori alle besøgende skulle skrive navn, adresse og stilling.

Hovedbibliotek, læsesal og kredsbibliotek 1 havde til huse i en træbarak 40 x 10 m, som de delte med huslejenævnet. Et allerede forberedt forslag om udvidelse af lokalerne blev nu gennemført ved at huslejenævnet flyttede ud og biblioteket fik overladt hele barakken. Det betød at man fik indrettet en læsesal på 120 m² i stedet for den gamle på 48 m².

Den fremtid Franck og Krogh-Jensen regnede med for bibliotekets vedkommende fordrede et sikkert teknisk grundlag, d.v.s. man måtte have oprettet en for alle afdelinger fælles katalogafdeling. Man måtte endvidere disponere over såvel en kortkatalog som en trykt katalog i bogform, begge beregnet for publikum.

Bibliotekarerne tog straks fat på arbejdet med den nye trykte katalog (publikumskatalogen). Først skulle katalogen over skønlitteratur udsendes, senere skulle faglitteraturen tages op. Forinden katalogarbejdet sattes i gang blev dog hele bogbestanden revideret og suppleret. 31. oktober 1928 kunne den nye publikumskatalog over skønlitteratur udsendes.

Biblioteket satte i det hele taget meget ind på at opbygge et godt katalogapparat. I 1930 købte man fx. som det første bibliotek i landet en trykkemaskine til trykning af katalogkort.

Hovedbiblioteket, kredsbibliotek 1 og læsesalen blev nu samlet til et bibliotek. Med titel af underbibliotekar blev Krogh-Jensen 1. november 1928 udnævnt til leder af dette nye hovedbibliotek. I henhold til den nye vedtægt, der blev vedtaget af bestyrelsen 29. oktober 1928 skulle

han lede det samlede hovedbibliotek, forestå elevernes og medhjælpernes uddannelse og varetage forbindelsen med fremmede biblioteker samt fungere som kommunebibliotekarens stedfortræder.

Da Sorterup vendte tilbage efter orlovens udløb opstod der igen vanskeligheder. Det fremgår af Sofus Francks beretning af 23. 11. 1929 til skoledirektøren om sagen. Han nævner eksempler på »at det er et ret besværligt og ansvarsfuldt Arbejde at være Næstkommanderende ved Biblioteket med Hr. Sorterup som Bibliotekar«. Han erklærer, at han er villig til fremdeles at besørge det tålmodighedsarbejde, som samarbejdet med bibliotekaren betyder, men han gør opmærksom på, at han i så fald må have tilladelse til at omlægge kommunebibliotekarens arbejde og anvende andre i stedet, når og hvor han skønner det nødvendigt. Han fik bestyrelsens tilslutning hertil, og dermed var Franck/Krogh-Jensen-ledelsen af biblioteket sikret indtil videre, hvilket utvivlsomt blev værdsat af såvel personale som kommunale myndigheder.

I 1933 tog skoledirektør Thorbjørnsen sin afsked og viceskoledirektør Sofus Franck blev udnævnt til skoledirektør fra 1. 4. 1933. Det fik betydning for Krogh-Jensen, idet den nye skoledirektør sendte følgende meddelelse til bibliotekets afdelinger:

Skoledirektøren

Frederiksberg den
29. September 1933

Da jeg i min nuværende Stilling ikke i samme Omfang som før kan gribe ind i Detaljer vedrørende Biblioteker-nes Administration, skal jeg meddele, at jeg efter Aftale med Udvalget for kulturelle Formaal fra 1. Oktober dette Aar overdrager Underbibliotekar Dr. Krogh-Jensen Administrationsmyndighed inden for Bibliotekernes samtlige Afdelinger. Samtlige Afdelinger vil altsaa fra 1. Oktober dette Aar betragte Dr. Krogh-Jensen som deres Overordnede, men det er en Selvfølge, at man fremdeles kan forhandle med mig om alle Sager, når det ønskes. Vi-dere Meddelelse til det paagældende Personale bedes be-sørget af Afdelingslederne.

sign./Sofus Franck

Det kan tilføjes, at Sorterup afskedigedes pr. 31. 12. 1935, og at Krogh-Jensen udnævntes til kommunebiblio-tekar fra 1. 1. 1936 (med titel af stadsbibliotekar fra 1944.

Biblioteksrådet havde udspillet sin rolle, men der var stadig brug for et samarbejdsforum. En af Krogh-Jensens første handlinger efter at han var udnævnt til chef var op-rettelsen af et »bibliotekarråd«, der bestod af det fastan-satte bibliotekariske personle. Her drøftede man bogkø-bet og i øvrigt alle spørgsmål af fælles interesse. Den beva-rede mødeprotokol viser spændvidden.

Den nye bygning

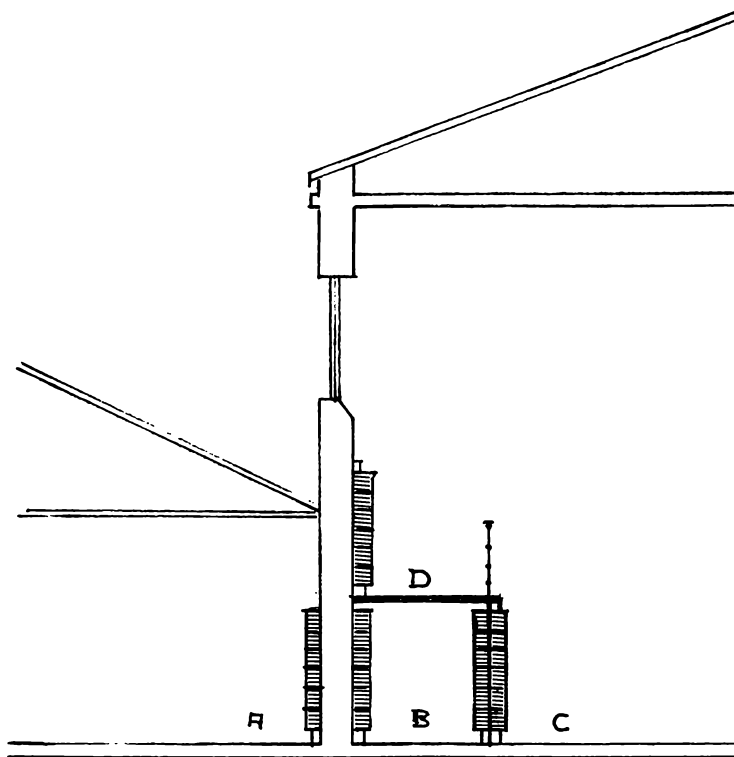
Sofus Franck og Georg Krogh-Jensen fik som allerede nævnt etableret et samarbejde, der skulle vise sig at være af største betydning for biblioteket. De var enige om at prioritere én sag som værende af fundamental betydning for løsning af alle problemerne, nemlig fremskaffelsen af egnede lokaler.

Der var også i kommunalbestyrelsen og den kommunale administration enighed om, at der måtte gøres noget ved de nærmest skandaløse lokaleforhold. Efter forskellige drøftelser fik Krogh-Jensen og en af kommunens arkitekter, H. C. Andresen (den senere stadsarkitekt) pålagt den opgave at udarbejde et projekt, der kunne forelægges kommunalbestyrelsen. I fællesskab udarbejdede de et forslag, der af kommunalbestyrelsen blev vedtaget i marts 1933. Opførelsen blev straks påbegyndt og bygningen blev taget i brug 1. oktober 1935. De to: arkitekten og bibliotekaren, der ikke havde nogen erfaring fra tidligere biblioteksbyggeri havde sammen skabt et bibliotek, der i løbet af få år skulle blive verdensberømt og forårsage en strøm af besøgende fra ind- og udland.

Bygningen, der med sine 5.000 m² etageareal var den hidtil største folkebiblioteksbygning i Danmark, var bemærkelsesværdig i mange henseender. Blandt dens biblioteksfaglige fortrin må nok først fremhæves galleri-opbygningen i husets centralrum. I den forbindelse må det understreges, at der i Frederiksbergløsningen er tale om et nyttegalleri og ikke et pyntegalleri.

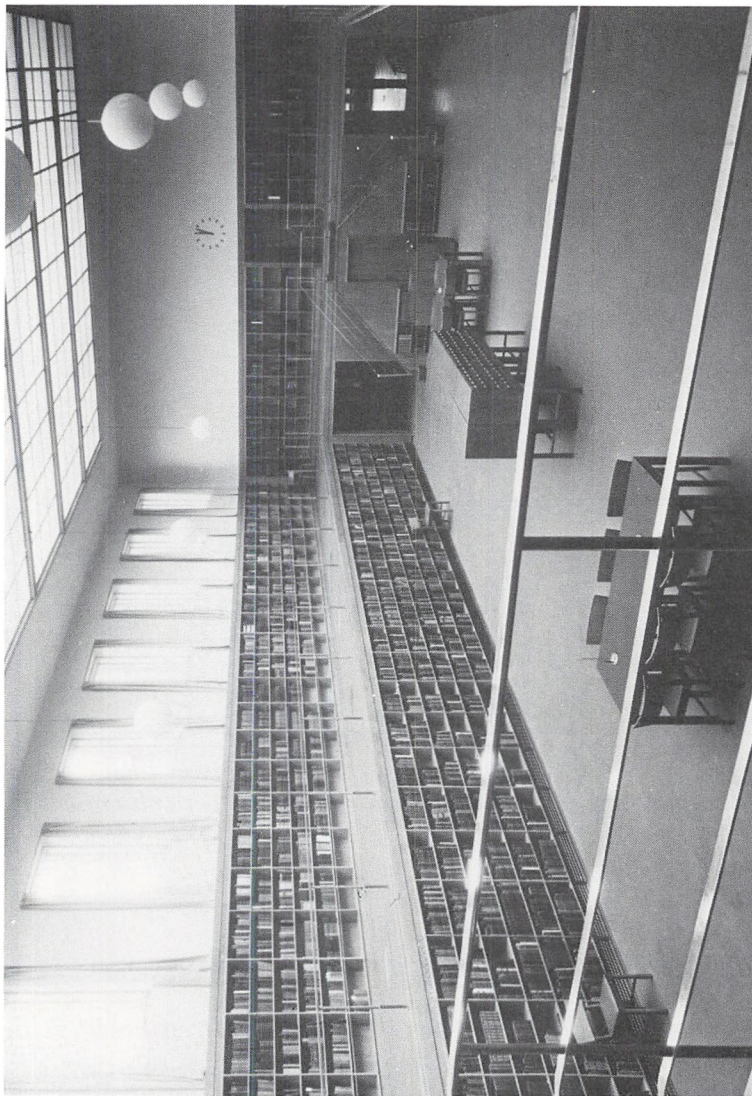
Det nye Hovedbibliotek undervejs. Bag fundamenterne ses biblioteksbarakken på jernbanestien.

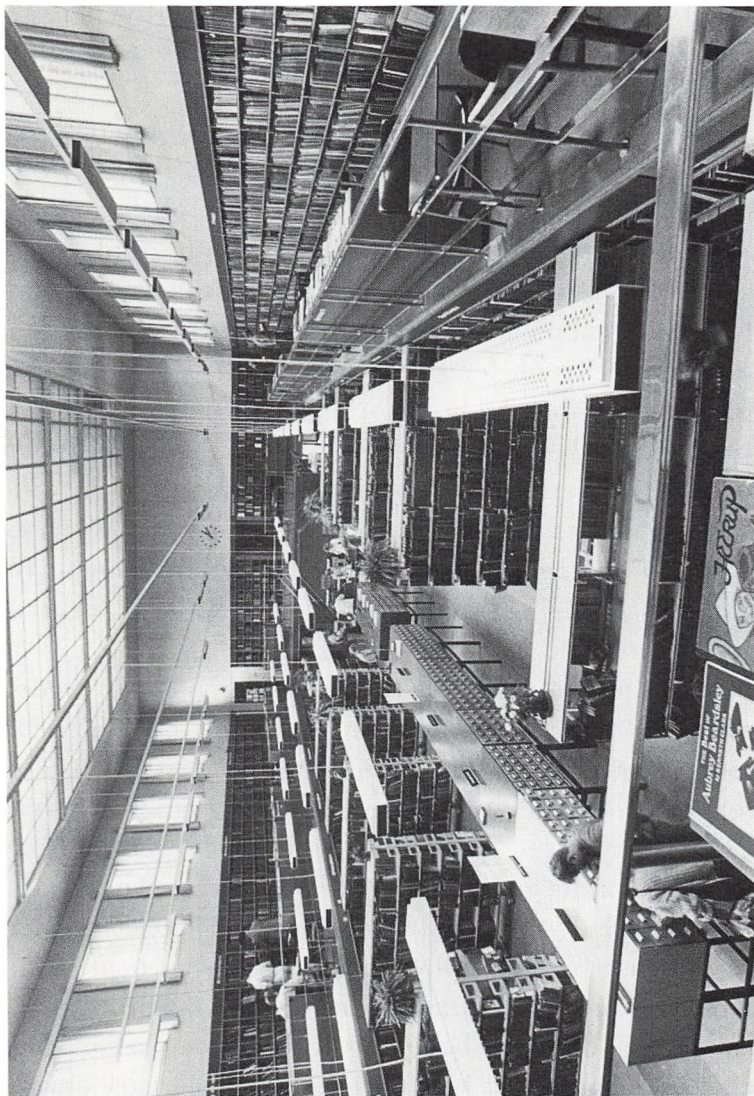
Skematisk snit, der viser den frederiksbergske galleriordning 1935

- A: Læsesal m. reoler langs vægge.
- B: Nærmagasin under galleri.
- C: Udlånssal m. reoler langs alle fire vægge.
- D: Galleri ligeledes m. reoler langs alle fire vægge og med adgang for publikum.

I datidens »salsbiblioteker« tilstræbte man at holde gulvpladsens areal intakt til fri møblering (kartoteker og opholdsmøbler). – Af skitsen ses det umiddelbart, at der med galleriordningen opnåedes næsten dobbelt kapacitet i udlånet samt plads til en lige så stor samling i nærmagasinet.

*Den berømte udlånsal umiddelbart efter indvielsen i 1935. Billedet viser klart gal-
leriets indflydelse på både kapacitet og rumvirkning.*

Samme udlånsal fotograferet til bygningens 50-års jubilæum (1985). Udviklingen har medført behov for dobbelt kapacitet. Det er endnu en funktionsdygtig udlånsal – omend rumvirkningern er en anden.

Foruden at være et vigtigt arkitektonisk bidrag til rumvirkningen er galleriet her udnyttet til at løse det store biblioteks nærmagasinproblem.

Anvendelsen af den indre gallerigang (B) som nærmagasin for de tilgrænsende biblioteksafsnit løser på effektiv måde såvel spørgsmålet om disse magasiners beliggenhed som om deres kapacitet. En anden betydningsfuld nyskabelse var ekspeditionens placering i forhallen. Ved at fjerne det manuelle ekspeditionsarbejde fra udlånssalen markerede Krogh-Jensen en hovedide i bestræbelserne på at rationalisere biblioteksarbejdet. I naturlig sammenhæng hermed etableredes for første gang herhjemme det såkaldte sorteringsrum, beliggende mellem ekspeditionen og udlånssalen. Her kunne det afleverede bogmateriale i ro og mag sorteres for derefter at blive afhentet til påpladssætning – på dertil egnede tidspunkter af dertil egnet personale.

Skulle man i øvrigt præcisere et særkende for Frederiksbiblioteket fra 1935, er det den forudseenhed, som har gjort bygningen levedygtig i over 50 år. For det første var der ved husets dimensionering regnet med den vækst i benyttelsen som ethvert biblioteksbyggeri trækker med sig. For det andet havde dets planlægger et usædvanligt klart blik for den udvikling, folkebiblioteksarbejdet var inde i, herunder opbygningen af et samarbejde med skoler og andre oplysningsinstitutioner, etablering af lokalsamling, biblioteksbetjening af gymnasier, seminarier og andre fagskoler, betjening af hospitalet, plejehjem o.s.v.

Endelig har bygningen kunnet tåle, at dens hovedrum, udlånsalen, med de voksende materialemængder er blevet opmonteret til at rumme dobbelt så mange bøger som oprindeligt beregnet. Opstillingen af de mange fritstående reoler bryder ganske vist med rummets æstetiske virkning, men gulvplanets udnyttelse på denne måde har til gengæld betydet, at hovedbiblioteket kunne overleve inden for de bestående rammer.

Standardisering

Krogh-Jensen fik mange laurbær for sin biblioteksbygning, men han var ikke til sinds at hvile på dem. Den nye bygning var en forudsætning for organisering af et effektivt biblioteksvæsen, men bygningen løste ikke alle problemer. Krogh-Jensen vendte sig derfor mod andre opgaver som arbejdsfordelingsproblemer og hermed sammenhængende løn- og organisationsforhold. Det drejede sig også om standardisering og centralisering af visse opgaver. Som indledning til dette program kan det være rimeligt at se nærmere på den artikel som Krogh-Jensen skrev i 1937 i det festskrift, der udsendtes i anledning af Th. Døssings 25 års jubilæum.

Artiklen havde titlen »Om Adgangen til Folkebibliotekerne. Betragtninger over Bibliotekernes Reglementer«. Denne artikel er en redegørelse for det dokument, der – som Krogh-Jensen udtrykker det – »indeholder de autoriserede Forskrifter for Biblioteksbenyttelsen« og videre siger han:

»I Modsætning til Vedtægt og Arbejdsplan, der er vendt indad mod selve Virksomheden, har Reglementet sin særlige Karakter og Betydning derved, at det er vendt udad og overfor Offentligheden betegner det lovmæssige Grundlag for den almindelige Biblioteksbenyttelse«.

Artiklen, der er en sønderlemmende kritik af det kaos, der hersker på dette område, giver med enkelte historiske

tilbageblik en oversigt over de bestemmelser, der dengang gjaldt for folkebibliotekernes benyttelse. Den gør samtidig rede for, hvorledes friheden til (indenfor lovens rammer) at udforme reglementets tekst har givet anledning til på en række områder at udvikle bibliotekernes praksis forskelligt, f.eks. med hensyn til indmeldelse, lånetidens længde, antal bind, der kan lånes ad gangen og straffebestemmelser for for sent returnerede bøger, erstatning for ødelagte eller beskadigede bøger o.s.v.

Man mærker i det hele taget, at folkebibliotekerne er stærkt præget af, at de ikke startede som et samlet væsen, men som isolerede enkeltbiblioteker, der voksede op til forskellige tider og under forskellige vilkår. Eller som Krogh-Jensen udtrykker det: »Isolationen er det medfødte, Fællesskabet det tillærte«.

Krogh-Jensen konkluderer:

»Det mærkes Dag for Dag tydeligere, at Folkebibliotekernes Ensartethed ikke er sikret ved Lov. Men saalænge det skal være saadan, maa Bibliotekerne selv ufortrødent føre det paabegyndte Standardiseringsarbejde videre i Erkendelse af, at formaalsløs Uensartethed er uheldig baade for Befolkningen, der skal benytte Bibliotekerne, og for Bibliotekspersonalet, der skal betjene Bibliotekerne, ligesom den for det samlede Biblioteksvæsen betegner en uøkonomisk Driftsform. Bibliotekerne bør lære at tænke som en Helhed indenfor Administration og Teknik, og frem for alt bør de sørge for, at de fundamentale Bestemmelser vedrørende Befolkningens Adgang til Folkebibliotekerne bliver saa ensartede og saa hensigtsmæssige som muligt«.

Artiklen gav anledning til, at Krogh-Jensen fik mange henvendelser fra andre biblioteksledere og også til at Danmarks Biblioteksforenings gruppe C i 1938 opfordrede ham til at indlede en diskussion på årsmødet om »Standardreglement for Folkebibliotekerne«.

Krogh-Jensen siger her om baggrunden for artiklen i Døssing-festskriftet:

»Naar man gennem en Række Aars Reorganisationsarbejde har bragt Bibliotekets Bogbestand og System i Orden og har bygget nyt Hus til Virksomheden, melder Spørgsmaalet sig ganske naturligt: »Er Publikumsbestemmelserne nu ogsaa saadan, at de muliggør den bedste Udnyttelse af Bibliotekernes Værdier?«. Saa er det, at man tager det gældende Biblioteksreglement frem og giver sig til at gennemgaa det kritisk«.

Han konstaterede da, at reglementet i det store og hele var formet over bibliotekets virksomhed, som den var for 20–30 år siden. Studiet af andre bibliotekers reglementer viste et sandt virvar af regler og gjorde det klart for ham, hvor uheldigt og meningsløst det var, at folkebibliotekerne indøvede den danske befolkning i omtrent lige så mange benyttelsesmåder, som der var biblioteker i landet.

Krogh-Jensens diskussionsoplæg vakte stor opmærksomhed, og foreningen nedsatte et standardiseringsudvalg til at arbejde med sagen. Krogh-Jensen blev udpeget til formand.

Udvalgets opgave var altså at fremkomme med et forslag til standardreglement for danske folkebiblioteker, men standardisering var også påkrævet på andre områder.

Danmarks Biblioteksforening havde i forbindelse med årsmødet 1937 i København organiseret en biblioteksteknisk udstilling. Krogh-Jensen var formand for udstillingskomiteen. Der blev udfoldet store anstrengelser for at give offentligheden et indtryk af det overordentlig omfattende arbejde der er nødvendigt for folkebibliotekernes drift. Udstillingen vakte stor opmærksomhed, fordi den viste hvor langt folkebibliotekerne var nået med hensyn til praktiske metoder. Udstillingen skulle også virke som en gensidig orientering om forskellige arbejdsmetoder og om udformningen af de mange blanketter, der er nødvendige i biblioteket, således at man kunne hente gode ideer hos hinanden. Det kunne ikke nægtes, at udstillingen – da den først var stablet på benene – virkede mere afslørende end oplysende. Den gjorde det lysende klart, at tiden var inde til at standardisere bibliotekernes tryksager og blanketter.

Det førte til, at Standardiseringsudvalget på det første møde fandt det påkrævet at udvide kommissoriet til at gælde ikke blot standardreglementet men også standardisering i danske folkebiblioteker i det hele taget.

Allerede i 1939 udsendte udvalget et forslag til standardreglement for folkebiblioteker og børnebiblioteker (optrykt i Bogens Verden 1939). Publikationen fik følgende titel »Forslag til Reglementer og Statistik for Folkebiblioteker«. Den blev udsendt i Statens Bibliotekstilsyns serie som nr. 16 i 1941.

Da Bibliotekstilsynet udsendte 2. udgave i 1948 havde den titlen »Standardreglementer, Standardstatistik og

standardiserede Tryksager for Folkebiblioteker«. Sammenknytningen af standardreglement og standardstatistik skete efter forslag fra Statens Bibliotekstilsyn, der var interesseret i at kunne beregne statstilskuddet på et ensartet grundlag. Hæftet indeholdt et særligt afsnit »Standardiserede Tryksager udarbejdet 1938–47« hvilket viser, at man hurtigt havde taget arbejdet med blanketterne op. Det indeholdt forslag til 43 forskellige blanketters udformning. De pågældende blanketter var nummererede og hver blanket fik et identifikationsnummer som fx.:

Bibl. Stand.	1	Indmeldelse
–	–	7 Almindeligt Laanerkort
–	–	15 Bogkort
–	–	16 Datotavle
–	–	39 Hyldelistekort

Men også forskelligt kontormateriel var omfattet af ordningen, som fx.:

Bibl. Stand.	31	Protokol til Laanerstatistik
–	–	42 Tilvækstprotokol for Sognebiblioteker

Bibliotekerne fik meddelelse om, at de standardiserede blanketter kunne benyttes af bibliotekerne som modeller for egne tryksager, men at de også kunne købes færdige i Danske Bibliotekers Forretningsafdeling til hvem Standardiseringsudvalget havde overdraget fremstilling og forhandling. Denne institution var et foretagende, der havde specialiseret sig i salg til folkebiblioteker af kontorinventar og kontormateriel.

Det var den almindelige opfattelse i bibliotekskredse, at de standardiserede tryksager hurtigt ville vinde indpas i bibliotekerne. Det blev også tilfældet, men Danske Bibliotekers Forretningsafdeling ophørte efter få år og dens aktiviteter overgik til Folkebibliotekernes Bibliografiske Kontor – det skete fra 1. 4. 1944. Selve Standardiseringsudvalget ophørte i 1961 og overgik til at være et udvalg under Bibliotekscentralen.

Biblioteksarbejde og bibliotekslønninger

I 1936 bragte *Bogens Verden* en artikel »Vore Biblioteksassistenter« af Carl Thomsen (ledende bibliotekar i Århus, senere stadsbibliotekar i København), hvori han retter et skarpt angreb på de bevilgende myndigheder for den hidtidige lønningssituation, der efterhånden virkede overordentlig hæmmende på biblioteksarbejdet. (Biblioteksassistent var dengang den almindelige betegnelse for en bibliotekar).

Lønningerne var alt for lave, men det værste var dog, at der ikke fandtes noget lønsystem, så det var ganske tilfældigt, hvor store lønninger de enkelte bibliotekarer fik, og der fandtes ikke nogen som heltst aftaler.

Carl Thomsen gør opmærksom på, at ikke alt arbejde, der foregår i et bibliotek kræver bibliotekaruddannelse, og at man må regne med i hvert fald to kategorier af medarbejdere.

Med denne artikel som udgangspunkt skrev Krogh-Jensen en artikel »Biblioteksarbejde og Bibliotekslønninger« i *Bogens Verden* 1937, der var ment som et oplæg til den forestående debat på Danmarks Biblioteksforenings årsmøde i juli 1937.

En vanskelighed for bibliotekarerne var det, at publikums opfattelse af biblioteksarbejde var præget af skrankens beliggenhed og funktion. Her foregik ikke blot stempling, men mange andre tekniske processer. En an-

den vanskelighed var det, at bibliotekarerne først for nylig havde fået en organisation, der som medlemmer optog personer med faglig bibliotekaruddannelse, ganske vist delt i to foreninger »Bibliotekarforeningen for Provinsens Folkebiblioteker« og »Bibliotekarforeningen for Storkøbenhavns Folkebiblioteker«. De to foreninger var helt selvstændige med hver sine love og sin bestyrelse. Hvad angår provinsforeningen så havde den forhandlingsretten for sine medlemmer. Den storkøbenhavnske forening havde derimod ikke nogen forhandlingsret. Den lå hos de stedlige kommunalforeninger. Man oprettede dog et fællesorgan i »Bibliotekar-Sammenslutningen for Folkebibliotekerne«, som udgjorde gruppe C i Danmarks Biblioteksforening.

Krogh-Jensen gør opmærksom på, at den almindelige opfattelse af biblioteksarbejdets karakter ikke støtter kravet om højere lønninger til bibliotekarerne.

Han gør også opmærksom på, at de erfaringer man forskellige steder havde gjort med at skille det bibliotekariske arbejde fra kontorarbejdet pegede utvetydigt i retning af, at en sådan deling fremmede en rationel og økonomisk arbejdsdeling i biblioteket og tillige i høj grad fremhævede det bibliotekariske arbejdes særlige karakter, hvilket ville betyde meget for den lønmæssige vurdering af biblioteksarbejdet.

Både Carl Thomsens og Krogh-Jensens artikler vakte betydelig opmærksomhed. På Danmarks Biblioteksforenings årsmøde i juli 1937 havde foreningens gruppe A (biblioteksbestyrelserne) bedt Krogh-Jensen om at ind-

lede en drøftelse af spørgsmålet om bibliotekslønninger og biblioteksarbejde. Dette foredrag er trykt i Bogens Verden 1937.

Med henvisning til sin artikel i Bogens Verden nr. 1 samme år appellerede han til forsamlingen (der jo kunne karakteriseres som bibliotekarernes arbejdsgivere) og understregede de næsten håbløse lønmæssige forhold bibliotekarerne havde.

Han gjorde opmærksom på, at der fra by til by blev lønnet helt forskelligt – undertiden fik bibliotekarerne tjenestemandetsrettigheder – undertiden ikke. Kun på et punkt kunne der påvises et fællespræg, nemlig at lønningerne var urimeligt lave sammenlignet med lønninger indenfor kommunernes øvrige virksomheder. Resultatet var, at det efterhånden var blevet vanskeligt at få ansat bibliotekarer med de fornødne kvalifikationer.

Krogh-Jensen finder det forståeligt, at de bevilgende myndigheder må få det indtryk, at biblioteksarbejde for en stor del er af en så mekanisk beskaffenhed, at de fordringer bibliotekerne stiller med hensyn til bibliotekarernes kvalifikationer er urimelige. Men så meget vigtigere er det, at man får bragt orden i arbejdsfordelingsforholdene. Når publikum ser bibliotekarerne svinge stemplet i skranken side om side med medhjælpere uden faglig uddannelse der udfører samme arbejde, understøtter det ikke kravet om højere løn på grund af en særlig uddannelse. Før man stiller krav om ensartede højere lønninger, må der gennemføres en adskillelse mellem bibliotekararbejde og kontorarbejde, og det må fastslås til hvilken gruppe et bestemt arbejde hører.

Forskellen på bibliotekarisk arbejde og kontorarbejde kan ikke betegnes med udtrykkene kvalificeret og ukvalificeret. Målet må være, at kontorpersonalet og det bibliotekariske personale får hver sin særlige uddannelse, og at det klargøres hvilket arbejde der skal udføres af hvem. Kontorpersonalet skal ikke udføre andenklassens bibliotekararbejde men førsteklasses kontorarbejde, ligesom bibliotekarerne forventes at udføre førsteklasses bibliotekararbejde.

Krogh-Jensen henviser til det lønsystem, der gælder for folkeskolens lærere, og som han finder velegnet også for folkebibliotekernes bibliotekarer. Han finder betegnelsen »biblioteksassistent« uheldig og slår til lyd for, at enhver der har gennemgået statens officielle bibliotekaruddannelse må være berettiget til at kalde sig »bibliotekar«. Samtidig foreslår han, at ledere af købstadbiblioteker benævnes »stadsbibliotekar«.

Det fremgår af den redaktionelle omtale af årsmødet i Bogens Verden 1937, at forsamlingen betragtede Krogh-Jensens forslag som naturlige og ønskelige.

På Bibliotekar-Sammenslutningen for Folkebibliotekernes generalforsamling den følgende dag drøftede man spørgsmålet om indførelse af benævnelsen »bibliotekar« for alle, der havde gennemgået Statens Biblioteksskole.

Endvidere drøftede man nødvendigheden af at få indført lovfæstede lønninger for bibliotekarer ved folkebibliotekerne. Forsamlingen vedtog en resolution om disse to punkter, der opfordrede Bibliotekar-Sammenslutningen

til at arbejde videre med disse for bibliotekerne så vigtige sager.

Krogh-Jensens tanker om arbejdsdeling vandt kun langsomt indpas i folkebibliotekerne. Først med Rationaliseringskomiteens betænkning i 1964 »Rationalisering i danske folkebiblioteker« tog man fra officiel side fat på spørgsmålet om fastlæggelse af arbejdsområder for de to kategorier af medarbejdere. Et af resultaterne heraf var etableringen af en særlig uddannelse for kontorpersonalet, og det første kursus for biblioteksassistenter ved folkebibliotekerne blev afholdt på Danmarks Biblioteksskole i 1967.

Bogkontoen

I kraft af den sikre og målbevidste ledelse af Frederiksborgs biblioteksvæsen blev Krogh-Jensen efterhånden betragtet som en autoritet, hvis ord man lyttede til, når lejlighed gaves. Der var derfor ikke noget overraskende i, at han blev anmodet om at påtage sig undervisningen i biblioteksadministration på Statens Biblioteksskole, hvilket medførte, at han skrev artiklen om administration i »Lærebog i Biblioteksteknik«. Dette værk, som var udgivet af Statens Bibliotekstilsyn, udkom første gang i 1922 og var i hovedsagen udarbejdet af Bibliotekstilsynets daværende 3 embedsmænd: Th. Døssing, Sv. Dahl og Jørgen Banke. På titelbladet stod anført: Foreløbig Udgave, men først i 1945 udsendtes en 2. udg. Den var skrevet af særligt sagkyndige og med henblik på undervisningen på biblioteksskolen. Krogh-Jensens artikel om administration var en grundig redegørelse for gældende bestemmelser vedrørende bibliotekernes administration, d.v.s. forholdet til bibliotekets bestyrelse, statslige og kommunale myndigheder og personalet. Endelig statistik og årsberetning. Men det væsentlige var dog hans redegørelse for bibliotekets budget, der i særlig grad må interessere. Den udgør næsten halvdelen af artiklen og det fremgår klart at Krogh-Jensen mener, at budgettets udarbejdelse, vedtagelse og forvaltning er hovedopgaven for bibliotekets administrator.

Hans udgangspunkt var det, at tilskud til biblioteksar-

bejde ikke kommer af sig selv. Det er derfor helt nødvendigt, at budgetforslaget kan forklares og begrundes overfor de bevilgende myndigheder. Af udgiftsposterne betegner Krogh-Jensen bogkøbet som særlig vanskeligt. Vanskeligheden består i at bogkontoen – som den almindeligvis kaldes – på én gang skal løse 2 opgaver, nemlig for det første at beregne hvor meget benyttelsen af bibliotekets samlinger beløber sig til i et regnskabsår og for det andet at beregne det beløb, der skal være til rådighed for indkøb af nye bøger.

Krogh-Jensen gør opmærksom på at man ikke hidtil har haft nogen rationel beregningsmetode for bogkontoen i almindelighed men har måttet nøjes med et skøn. Dette problem havde Krogh-Jensen beskæftiget sig med tidligere. I et foredrag fra 1941 »Folkebibliotekernes Bogkonto« (Bogens Verden 1942) omtaler han forskellige forslag om at opstille en norm for bogkontoen.

Han nævner først et forslag om at fastsætte bogkontoen som en vis procent af det samlede budget. Det mener Krogh-Jensen ikke er nogen god løsning, når man betænkter budgettets afhængighed af andre faktorer. Han siger i den forbindelse, at det kan være meget tiltalende at tænke på den stigning i bogkontoen, der automatisk ville følge med et nybyggeri, men hvad med krisetider, hvor bevillingerne går ned, samtidig med at benyttelsen stiger?

Det har også været foreslået at lade bogkontoen udgøre et bestemt beløb pr. indbygger. Men man ville ved en sådan ordning blot favorisere de biblioteker, der havde ringe tilslutning fra befolkningen. Et beløb pr. låner synes

heller ikke at være nogen god ide i betragtning af, at antallet af lånere ikke siger noget om antallet af læsere. Krogh-Jensen gør opmærksom på, at han i det hele taget ikke tror, at man kan dimensionere bogkontoen ud fra en enkelt talstørrelse. Han siger herom:

»Skal Bogkontoen til enhver Tid svare til Bibliotekets Behov, saaledes som vi maa kræve det, kan man ikke nøjes med at inddrage et enkelt Maal under Beregningen, men maa, saa vidt jeg kan skønne, regne med mindst fire, som hver for sig øver en saa konstant og afgørende Indflydelse paa Bogkontoen, at man er nødt til at regne med dem. Disse fire Variabler er Udlaanstallet, Bogens Levetid, Bogens Pris og Indbindingens Pris«.

Med hensyn til vedligeholdelsen kunne det måske være nærliggende at gå ud fra det antal bind, der var blevet kasseret. Men her må man være opmærksom på, at den faktiske kassation ikke giver noget pålideligt billede af bogbestandens større eller mindre nedslidthed. Et sandfærdigt billede heraf får man kun ved at beregne den »teoretiske slitage«. Den udregnes på følgende måde:

Man regner (i 1941) i almindelighed med, at en biblioteksindbundet bog har en levetid på 100 udlån. Man kan altså finde størrelsen af den rene vedligeholdelse af et årligt udlånstal på f.eks. 100.000. Det bliver 1.000 bd. og hvis man multiplicerer med gennemsnitsbogprisen får man den udgift, som slitagen repræsenterer. Som »formel« ser det således ud:

$$\frac{\text{udlånstal} \times \text{gennemsnitsbogpris}}{\text{bogens levetid}}$$

Så meget om vedligeholdelsesbeløbet, som udgjorde den ene del af bogkontoen. Hvordan skulle man forholde sig m.h.t. det beløb, der skulle medgå til indkøb af nye bøger. Her må Krogh-Jensen give afkald på en formel. I stedet for undersøger han, hvor stor den pågældende sum faktisk har været i hans eget bibliotek.

Han gennemgik de sidste 20 års regnskaber (1921/22–1941/42). I 1921/22 havde biblioteket 15.000 kr. til vedligeholdelse og det samme til nye bøger. Altså var beløbet til nye bøger 100% af vedligeholdelsessummen. Næste år steg det til 153% af vedligeholdelsessummen for derefter at falde til 70% og 59%. I det første krigsår 1939/40 var procenten 57, men det følgende år 1940/41 blev bogkontoen skåret ned, således at biblioteket for første gang end ikke havde den fulde vedligeholdelsessum. I de 20 år han har undersøgt har biblioteket i gennemsnit haft den fulde vedligeholdelsessum plus ca. 72% af denne sum til nye bøger.

Krogh-Jensen mener ud fra disse undersøgelser at have dannet en norm for selve bogkontoen: Den fulde vedligeholdelsessum + 100%.

Den fulde vedligeholdelsessum + 100%

vil normalt være tilfredsstillende

Den fulde vedligeholdelsessum + 75%

må anses for forsvarlig

Den fulde vedligeholdelsessum + 50%

må anses for mindstemålet

Den metode Krogh-Jensen her lancerede vandt genglang i bibliotekerne og blev kendt overalt i landet som Krogh-Jensens formel. Den blev også taget i anvendelse i Den Økonomiske Vejledning, som undervisningsministeriet udsendte i oktober 1951 i tilknytning til biblioteksloven af 27. maj 1950.

Frederiksberg-ordningen

Biblioteksloven har siden 1920 været revideret adskillige gange. Lovrevisionen i 1931 fik en særlig betydning på grund af dens bestemmelser om at der kunne ydes statstilskud til selvstændige børnebiblioteker uanset om der fandtes andre statsunderstøttede biblioteker i det pågældende område. Det var dog en betingelse, at børnebibliotekerne inden for samme kommune skulle udgøre en administrativ enhed. Bestemmelsen sigtede mod etablering af fastere samarbejde mellem skole og bibliotek – et samarbejde der kunne organiseres på forskellig måde.

Børnenes biblioteksbetjening kunne overalt i landet give anledning til vanskeligheder på grund af delte meninger om spørgsmål som hvem der skulle have ansvaret for boganskaffelserne og hvem der skulle udlåne bøgerne til børnene: Læreren eller bibliotekaren? Hvordan kunne man undgå dublering og overlapning? – Skulle skolebibliotekerne være åbne for alle børn? Disse problemer optog Krogh-Jensen meget, og han skrev bl.a. i 1936 en artikel herom i »Vor Ungdom«. Hans udgangspunkt er ønsket om et nært samarbejde baseret på en aftalt fordeling af opgaver, hvilket må være bedre end to konkurrerende foretagender. Det folkelige oplysningsarbejde har som forudsætning en skoleuddannelse, hvor man finder en vekselvirkning mellem den bundne og den frie læsning. Som bibliotekssagens pionerer sagde: »Hvad nytter det at lære børnene at læse, hvis man ikke skaffer dem noget at

Fra venstre: Skoleinspektør G. J. Arvin, fru Josepha Leisner, branddirektør, senere borgmester, A. Stehr Johansen, rådmand, fru A. J. Frydensberg, borgmester Vilh. Fischer, biblioteksdirektør Th. Døssing, kontorchef A. J. Børk, ledende børnebibliotekar Gudrun Franck, rådmand O. E. Einer-Jensen, biblioteksinspektør Robert L. Hansen, stadsbibliotekar J. H. Landt, kommunebibliotekar Aage Sorterup, stadsbibliotekar J. Aarsbo, overinspektør Oluf J. Skjerbæk, skoleinspektør J. Hørboell, afdelingsbibliotekar, Elisabeth Fasting, stadsbibliotekar, dr. phil. G. Krogh-Jensen og driftleder, m.f. V. Fornæs

læse i«. Børnene må lære at benytte bøger og blive fortrolige med bibliotekets indretning. Krogh-Jensen siger bl.a.:

»Naar en Betragtning af Oplysningsarbejdet som Helhed saaledes fører til det Resultat, at Skolen grundlægger Bibliotekets Arbejde medens Biblioteket viderefører og fuldender Skolens, turde selve dette, at der mellem de to Institutioner skal finde et Samarbejde Sted være indlysende. Der kan paa den anden Side heller ikke være Tvivl om, at Bestræbelserne netop bør gaa i Retning af et Samarbejde og ikke en Sammenblending«.

På Frederiksberg gjorde indflytningen i den nye bygning i 1935 det muligt at løse de lokalemæssige problemer i forbindelse med indførelsen af en effektiv børne- og skolebiblioteksorganisation, hvilket man ikke havde haft før den tid.

I februar 1936 nedsatte direktøren for den kulturelle forvaltning et udvalg bestående af skole- og biblioteksfolk, der skulle udarbejde forslag til vedtægt og arbejdsplan for det kommende børnebiblioteksvæsen på Frederiksberg og allerede i marts 1936 sendte dette udvalg en enstemmig indstilling til skoledirektøren, som med få ændringer vedtoges i Frederiksberg kommunalbestyrelse den 26. april 1937 og godkendtes af Statens Bibliotekstilsyn den 10. maj samme år.

Nyordningen bestod i at det kommunale bibliotek blev opdelt i to selvstændige administrative enheder: Et bibliotek for voksne og et bibliotek for børn. Det sidste bestod af

børnebiblioteksvirksomheden samt skolebibliotekerne, således at børnebiblioteket fungerede som hovedbibliotek ikke blot for børnebibliotekerne i filialerne men også for skolebibliotekerne. Denne ordning sigtede mod det bedst mulige samarbejde mellem skole og bibliotek.

En særlig skolebibliotekskonsulent havde den biblioteksmæssige ledelse af skolebibliotekerne og dannede mellemed mellem skolen og det offentlige bibliotek, hvor en biblioteksuddannet børnebibliotekar ledede det daglige arbejde. Børnebibliotekernes bestyrelse på 5 medlemmer valgtes af kommunalbestyrelsen. Direktøren for den kulturelle forvaltning samt 2 af fælleslærerrådet valgte medlemmer deltog i bestyrelsesmøderne og kommunebibliotekaren var bestyrelsens sekretær.

Et fælles bogudvalg, der bestod af kommunebibliotekaren, skolebibliotekskonsulenten, den ledende børnebibliotekar og to medlemmer valgt af og blandt skolebibliotekarerne, forestod bogvalget til både skolebibliotekerne og børnebiblioteket.

Denne nyordning, der altså stammer fra 1937, var en sikker udnyttelse af lovens muligheder og kom til at betyde meget for udviklingen af dette område, især da ordningen efterhånden blev taget i brug i de fleste større kommuner, og udtrykket »Frederiksberg-ordningen« blev almindeligt anvendt.

Den første større kommune, der brød med principperne i Frederiksberg-ordningen var Århus, der i 1962 i forbindelse med indførelse af en ny vedtægt og en ny arbejdsplan ophævede børnebibliotekets selvstændighed og

påny indførte enhedsbiblioteket. Skolebibliotekerne fik en ny status, hvorefter et særligt kommunalt udvalg fik myndigheden til at afgøre alle spørgsmål vedrørende skolebibliotekerne.

Ophold i Sverige

Et interessant afsnit i Georg Krogh-Jensens liv var hans ophold i Sverige under den tyske besættelse af Danmark. Krogh-Jensen blev på et vist tidspunkt truet fra tysk-nazistisk side og bestemte sig for at tage til Sverige. Opholdet varede fra 7. september 1944 til 2. juni 1945.

De svenske myndigheder ydede en omfattende hjælp til de danske flygtninge, der enten blev anbragt i særlige flygtningelejre eller fik anvist arbejde, hvor det var muligt.

Krogh-Jensen var på forhånd kendt af svenske bibliotekarer som ophavsmanden til bygningen på Frederiksberg. Men også på andre områder var han kendt. Det kan fx. nævnes, at da den svenske bibliotekarforening (for folkebiblioteker) i 1943 optog arbejdet med »Standard för svenska folkbibliotek« søgte man råd og vejledning hos Krogh-Jensen.

Krogh-Jensen aflagde først besøg i Örebro, hvis stadsbibliotekar, Henning Wieslander, var en gammel ven af ham. Men allerede den første dag han opholdt sig i Örebro fik han brev fra bibliotekskonsulent Greta Linder med tilbud om at arbejde ved Kungliga Skolöverstyrelsen, hvis afdeling »Bibliotekskonsulenternas Kontor« svarede nogenlunde til det danske Bibliotekstilsyn. Arbejdet skulle bestå i konsulentvirksomhed i særdeleshed vedrørende biblioteksbyggeri. Han svarede Greta Linder, at han meget gerne ville arbejde i Kungliga Skolöverstyrelsens bibliotekskontor.

Den 16. oktober 1944 begyndte han sin virksomhed i Skolöverstyrelsen. Hans første arbejde bestod i at se nærmere på tegninger til nye bygninger i Gävle og Halmstad samt en ny bygning til en filial i Malmö. Han beretter i dagbogen om et besøg i Uppsala, som kom i stand på hans egen foranledning, da han gerne ville orienteres så meget som muligt om svensk biblioteksbyggeri. Han bemærker med en vis stolthed, at Uppsala Stadsbiblioteks nye bygning i høj grad er påvirket af bygningen på Frederiksberg, hvilket skyldtes den kendsgerning, at Uppsala biblioteksbestyrelse havde aflagt besøg på Frederiksberg i 1938 i anledning af deres forestående nybyggeri.

Krogh-Jensen virksomhed som byggekonsulent fortjener nærmere omtale, dels fordi det drejede sig om den første stilling af den art i Norden, og dels fordi det var en dansk bibliotekar, der udførte arbejdet for svenske folkebiblioteker. På opfordring har den danske specialist på området, fhv. biblioteksinspektør Sven Plovgaard udarbejdet et afsnit herom, der følger umiddelbart efter dette kapitel om Krogh-Jensens ophold i Sverige.

I Stockholm traf Krogh-Jensen flere landsmænd, han kendte bl.a. biblioteksdirektør Th. Døssing, der siden juli 1944 opholdt sig i Moskva som det danske Frihedsråds repræsentant. I den egenskab havde han af og til forhandlinger i Stockholm. Det betød, at Krogh-Jensen fik nogle muligheder for at drøfte sit arbejde i Sverige med Døssing.

På et andet område var han aktiv, nemlig med hensyn til løsningen af det store problem: Hvordan sikrer man, at

danske biblioteker får mulighed for at erhverve den engelsk-amerikanske litteratur som ikke havde kunnet anskaffes under krigen. En af de første dage efter Krogh-Jensens ankomst til Sverige fik han forbindelse med dr. R. Edelmann, der var bibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek i København men som siden 1943 opholdt sig som flygtning i Sverige. Han varetog under opholdet i Sverige de danske videnskabelige bibliotekers interesser i de allierede lande, d.v.s. at han havde oprettet kontakter navnlig i England og U.S.A. til indkøb af den nødvendigste litteratur, og organiserede den senere fordeling.

Det var imidlertid ikke alene for de videnskabelige biblioteker i Danmark dette var et problem; også folkebibliotekerne, i hvert fald de største af dem, måtte betragte det som et alvorligt problem.

Krogh-Jensen var klar over betydningen heraf, og efter at have drøftet sagen med Edelmann sendte han den 7. november 1944 en skrivelse til det danske gesandtskab i Stockholm, hvori han stillede forslag om at det i London og Washington igangværende arbejde for boganskaffelser til danske videnskabelige biblioteker blev udvidet så det også kom til at omfatte danske folkebiblioteker.

Den danske gesandt i Stockholm, J. C. W. Kruse var velvilligt indstillet og orienterede kontakterne i London og Washington. Det var i London den daværende danske gesandt, Eduard Reventlow, der uforbeholdent kunne tilslutte sig Krogh-Jensens forslag og yderligere foreslog – da der næppe kunne forventes direkte statsstøtte hertil – at man optog forhandling med firmaet Simpkin Marshall

i London om hvorvidt dette firma kunne påtage sig at reservere et større parti engelske bøger beregnet til senere levering til danske folkebiblioteker. Firmaet var villig her til og en ordning kom i stand i marts 1945. Efter at både Statens Bibliotekstilsyn, Københavns Kommunes Biblioteker og Overcentralen i Århus var blevet inddraget i drøftelserne blev aftalen hurtigt realiseret.

Den 30. april 1945 skrev gesandten til Krogh-Jensen at man var indforstået med at folkebibliotekerne blev omfattet af aftalerne, og man bad Krogh-Jensen om at påtage sig arbejdet med at udarbejde »visse Boglister til nærmere Præcisering af Folkebibliotekernes Ønsker«. Med brevet fulgte en check på kr. 475,- som honorar herfor i maj måned. Varetagelsen af dette hverv var årsagen til at Krogh-Jensen efter kapitulationen 5. maj først vendte tilbage til Danmark 2. juni.

Kontakten i U.S.A. var en til formålet nedsat komite med professor H. Ingholt som formand. Krogh-Jensen skrev såvel til komiteen som til den danskfødte overbibliotekar J. Chr. Bay i Chicago, der havde overtalt den amerikanske biblioteksforening (A.L.A.) til at støtte europæiske landes biblioteker ved boggaver.

Senere meddelte Bay, at A.L.A. var villig til at lade hjælpeprogrammet omfatte også danske folkebiblioteker. Derefter overgik de videre forhandlinger til Statens Bibliotekstilsyn i København. (Bogens Verden 1945).

G. Krogh-Jensens rådgivning i forbindelse med biblioteksbyggeri i Sverige og Finland

af Sven Plougaard

Selv blandt de ældste i det nuværende slægtled af bibliotekarer er der vist kun få, der har kendskab til, at Krogh-Jensen blev den første bygningskonsulent ved et nordisk bibliotekstilsyn.

Forklaringen herpå er den enkle, at Krogh-Jensen i slutningen af besættelsestiden var flygtning i Sverige. Meget snart efter sin ankomst til Sverige blev han kontaktet af det svenske bibliotekstilsyn, »Bibliotekskonsulenternas Kontor«, i Kungl. Skolöverstyrelsen, og hvis chef var Knut Tynell. Han var på dette tidspunkt sygemeldt og i hans sted fungerede Greta Linder som leder. Herudover var som konsulent ansat Bengt Hjelmqvist (der ved Tynells afgang blev hans efterfølger).

For dem var Krogh-Jensen ikke hvemsomhelst. Man var meget vel klar over hans position i dansk folkebiblioteksvæsen. Dertil kom, at det nye hovedbibliotek på Frederiksberg i årene før krigsudbruddet havde fået ry over hele Norden som et af tidens bedst planlagte folkebiblioteker. Måske man – både i Norge og Sverige – ved denne

vurdering havde skævet lidt til de endnu ret nybyggede hovedbiblioteker i Oslo og Stockholm.

Der blev truffet den ordning, at Krogh-Jensen fra og med efteråret 1944 tilknyttedes Bibliotekskonsulenternas Kontor.

I modsætning til broderlandene kunne Sverige både bygge og – navnlig – planlægge biblioteker uanset krigen. Man får et godt begreb om denne aktivitets omfang, når man ser, at Krogh-Jensen i den korte periode, der blev tale om (oktober 1944 – maj 1945) fik forelagt og erklæret sig om 20–25 biblioteksprojekter – store og små imellem hinanden og med spredning fra Malmö til Överkalix!

Af de i Danmark bevarede notater fra Krogh-Jensens svenske konsulentvirksomhed (desværre uden tegningsmateriale), fremgår det, med hvilken sikkerhed han vurderer både svagheder og fortrin ved foreliggende forslag. –Det må erindres, at der på dette tidspunkt ikke forelå ajourførte vejledninger endsige detaljerede normer for biblioteksbyggeri. Det er derfor interessant i notaterne at se, hvorledes Krogh-Jensen ved interpolation mellem de for ham velkendte arealstørrelser i Frederiksberg-, Kolding-, og Thistedbibliotekerne har udarbejdet nogle praktisk brugbare kontrolmål for de planer, han behandler. De fra Frederiksberg udsprede forestillinger om, at et ordentligt bibliotekshus helst skal have »galleriordning« modarbejder han naturligvis ingenlunde, men går dog kritisk til værks, når den projekterende arkitekt klemmer et galleri ind for galleriets skyld. –Iøvrigt bærer Krogh-Jensens kritiske rådgivning præg af et tilbundsgå-

ende kendskab til det moderne folkebiblioteks arbejdsmåder.

I visse tilfælde har erklæringerne været så kritiske, at det pågældende projekt – med rette – er kuldsejlet. Det gælder fx et forslag fra Harnösand om genbrug af en ældre herskabsvilla – og hvor man så senere (*meget senere*) fik et velplaceret, nybygget étplansbibliotek (1964). I andre tilfælde – og her er det naturligt at fremdrage Halmstad (1953) – kan Krogh-Jensen varmt anbefale planen som grundlag for bygningens opførelse: »–den vil komme til at indtage en smuk plads blandt Nordens biblioteksbygninger«. Hvad den virkelig kom til! (Den gik i bibliotekskredse under navnet »Lille-Frederiksberg«, så længe den var ny).

På baggrund af den korte tid Krogh-Jensen virkede hos »konsulenterna«, kan man vanskeligt lodde betydningen af hans svenske indsats. Det er svært at vide, hvad der skyldes personlig rådgivning, og hvad der skyldes eksemplet Frederiksberg. Men sporene er lagt ud. Tydelige spor i form af de talrige galleribiblioteker, der i 1940'erne og 1950'erne prægede svensk biblioteksbyggeri – langt mere end tilfældet blev i Danmark.

For Krogh-Jensen selv blev tiden i Skolöverstyrelsen vist noget, han betragtede – både menneskeligt og fagligt – som gode dage. I modsætning til mange andre flygtninge havde han her fået ikke blot et tilholdssted blandt ligesindede men også en – for ham selv – meningsfuld beskæftigelse i udlændigheden.

Konsulentperioden i Stockholm er den mest præg-

nante del af Krogh-Jensens »udenrigske« rådgivning på byggeområdet – og den eneste, hvor der foreligger et samlet arkivmateriale. Kolleger fra mange lande har søgt råd og vejledning hos den kyndige biblioteksleder. Et enkelt eksempel skal fremdrages: På Helsingfors' største filialbibliotek, Berghäll, sad som föreståndare ved slutningen af 2. verdenskrig en ung bibliotekar, Mauno Kanninen, senere finsk biblioteksdiretør (og forfatter til en skelsættende bog om det mindre biblioteks lokaler, 1953). Han beretter i et langt brev (19. 11. 1946) til Krogh-Jensen, at hans bibliotek – en kampestensbygning fra 1912 – er blevet svært bombeskadet under vinterkrigen. Nu skal det gamle rotundehus renoveres, og Kanninen beder om råd i stort og småt i forbindelse med nyindretningen – og afdelingens overgang til »åbne hylder«. Alt i alt et problemfyldt foretagende.

Krogh-Jensen svarer omsorgsfuldt og detaljeret. Og det har åbenbart været med godt resultat, thi 3 år senere – hvor de to i mellemtiden har lært hinanden personligt at kende ved det nordiske møde i København 1947 – beder Mauno Kanninen atter Krogh-Jensen bistå sig med kritik af de planer, der nu foreligger til Berghällbibliotekets udvidelse.

Krogh-Jensens udførlige svar (5. 3. 1949) på Kanninens redegørelse for sagen er et mønster på kyndig og elskværdig rådgivning og dertil interessant ved, at Krogh-Jensen her lukker lidt op for sine personlige erfaringer fra Frederiksberg-byggeriet: »Gud ske lov, at det første udkast ikke blev virkelighed!« Og om avislæserne: »-Jeg

ønsker for vort eget vedkommende kun, at jeg havde dem anbragt i et passende lokale uden for biblioteksbygningen«.

Hvem vidste før, at den til det yderste korrekte profet også rummede kætteren?

Sven Plouggaard

Polen

I 1946 stiftedes »Fælleskomiteen for Polenshjælp«, der bl.a. skulle bistå ved opbygningen af kulturelle institutioner som biblioteker, der for største delens vedkommende var tilintetgjort under krigen. Til dette formål oprettede komiteen en kulturel afdeling. Krogh-Jensen blev formand for det arbejdsudvalg der skulle lede afdelingen. I forbindelse med dette arbejde rejste han (sammen med dr. Stefan Rozental) til Polen i begyndelsen af maj 1946 for at få et førstehåndsindtryk af bibliotekssituationen.

Det var en chokerende oplevelse, som han har gjort rede for i en artikel i Bogens Verden 1948. Tyskernes hensigt havde åbenbart været ikke blot at ødelægge bibliotekerne men simpelthen at udrydde den polske bog.

Man havde således opsøgt forlæggerne og boghandlerne og tilintetgjort de tilstedeværende lagre ligesom de fleste bogtrykkerier var ødelagte.

I september 1947 fik Krogh-Jensen en opfordring fra officiel polsk side til at foretage en ny rejse til Polen med henblik på eventuelt at være rådgiver ved opbygningen af det polske biblioteksvæsen. Denne rejse fandt sted 2. til 25. oktober 1947 og omfattede besøg på en lang række biblioteker. Krogh-Jensen var ledsaget af den polskkyndige bibliotekar fra Københavns Kommunes Biblioteker Drude Lange og den polske biblioteksinspektør F. Sedlaczek. Genopbygningen af de polske folkebiblioteker syntes nu at være kommet godt i gang, navnlig i mindre kommu-

ner. Det måtte i øvrigt forekomme en næsten håbløs opgave idet man jo skulle producere bøgerne først.

Krogh-Jensen havde mange drøftelser med bibliotekarer og mærkede en optimisme, der til en vis grad var begrundet. Thi – som Krogh-Jensen konkluderer – det land, der har fået slået alting i stykker har den fordel fremfor heldigere lande at det kan bryde dårlige traditioner og bygge noget nyt og bedre op fra grunden.

Ved de gentagne drøftelser mellem polske og danske biblioteksfolk blev det efterhånden klart, at en af de mest effektive måder, man kunne hjælpe de polske biblioteker på ville være at organisere besøg af polske bibliotekarer i Danmark. Der blev da også organiseret et kursus i København – dog kun af en uges varighed (17. – 24. april 1948). Undervisningen i København fandt i det væsentlige sted på Frederiksbergs Hovedbibliotek.

Lokalhistoriske studier Frederiksberg og hjemstavnen

I Frederiksberg Bladet for 7. 10. 1938 findes et indlæg fra Krogh-Jensen om oprettelse af en historisk-topografisk forening for Frederiksberg. Der var stor interesse for sagen men på grund af krigen og besættelsen trak det ud.

Først den 3. marts 1944 blev Historisk-Topografisk Selskab for Frederiksberg stiftet. Som den drivende kraft bag selskabets stiftelse blev Krogh-Jensen ikke blot medlem af bestyrelsen men også selskabets sekretær. Han blev tillige redaktør af »Frederiksberg gennem Tiderne«. Han nåede dog kun at redigere de første 4 bind af værket, der udkom 1946–54.

Det bør også nævnes, at Krogh-Jensen var den drivende kraft ved oprettelsen af bibliotekets genealogiske samling, der er noget enestående i sin art.

I løbet af 1953 følte Krogh-Jensen at hans helbred ikke slog til, og han søgte derfor og fik bevilget afsked pr. 31. 12. 1953. Han var da kun 61 år.

Han havde derefter forskellige overvejelser vedrørende fremtidig bopæl efter skuffelsen over ikke at kunne få lov at beholde »tjenestevillaen« på Solbjergvej som pensionistbolig. Det endte med at han købte et hus i landsbyen Vesløs – nær Thisted. Hertil flyttede han sommeren 1955, og her boede han til sin død i 1968. Hans enke Edith Krogh-Jensen blev boende og bor der endnu, da disse linier skrives.

Med flytningen til Vesløs var Krogh-Jensen vendt tilbage til sine fædres land. Hans slægt stammede fra Thy, og han havde bevaret forbindelsen med den. Hans liv fik nu et andet indhold, nemlig studiet af hjemstavnens historie, bl.a. den thylandske skudefart, hvorved tænkes på den livlige handel, der gennem flere århundreder i form af vareudveksling foregik mellem Sydnorge og kystbefolkningen i Thy og Vester Hanherred. Om dette emne udsendte Krogh-Jensen en lille bog »Den thylandske skudefart« oprindeligt holdt som foredrag i 1959, men nu udsendt i anledning af indvielsen af første del af Hanstholm havn i 1967. Han skrev også flere artikler til Historisk Aarbog for Thisted Amt. I Vesløsårene var Krogh-Jensen tillige optaget af slægts- og personalhistoriske studier. Han oparbejdede efterhånden et meget omfattende materiale vedrørende befolkningen i Klitmøller og Vester Vandet indtil 1850. Han testamenterede dette materiale til Vester Vandet sognekommune, men efter kommunalreformen blev materialet overført til Thisted Bibliotek, hvor det iøvrigt havde været deponeret i forvejen.

Litteraturfortegnelse

Georg Krogh-Jensen havde ordet i sin magt. Han var ofte på talerstolen og han skrev meget. En fyldig repræsentation for hans forfatterskab findes i bibliografien side 75.

Litteratur *om* Krogh-Jensen findes side 78.

Utrykte kilder.

Krogh-Jensens korrespondance med fagfæller, venner og slægtninge var omfattende. Den findes sammen med en række dagbøger og andet materiale i boligen i Vesløs.

Udover dette arkiv er Bibliotekstilsynets, Biblioteksskolens og Frederiksberg Kommunes Bibliotekers arkiver benyttet.

Trykte kilder

De emner, der blev sat under debat ved Krogh-Jensens aktivitet, kan belyses ved mange bøger og artikler, der beskæftiger sig med bibliotekspolitiske problemer.

De væsentligste af Krogh-Jensens artikler er registreret her. Der kan herudover henvises til følgende bibliografiske værker:

Dansk bibliotekslitteratur. Bidrag til en bibliografi. Af E. Allerslev Jensen og Torben Nielsen. 1950.

Dansk folkebibliotekslitteratur 1950–1970. Af Susanne Sandau, Jette Stenkilde og Mette Rønnow Torp. 1975.

Litteratur om Frederiksberg. Red. af Johs. Lehm Laursen. 3. udgave. 1950.

Statistik

Statistiske oplysninger vedrørende bibliotekets drift findes i de to jubilæumsværker:

Frederiksberg Kommunebiblioteker. Beretning 1. April 1936 – 31. marts 1937. Med en Oversigt over Bibliotekernes Virksomhed 1887–1937. 1937.

En biblioteksorganisation. Udbygning – Praksis – Intensivering. Frederiksberg Kommunes Biblioteker 1937 1. oktober 1962. 1962.

Artikler m.v. af Georg Krogh-Jensen

Pædagogiske spørgsmål

Eksperimental Pædagogik. (Folkeskolen 1916. S. 66–68).

Om Børns Idealer. Et betydningsfuldt Indlæg i Striden om Fællesskole kontra Særskole. (Folkeskolen 1916. S. 631–33).

Om Indkøb til den naturhistoriske Samling. »Dansk Arbejde?« (Folkeskolen 1918. S. 135. Bemærkninger hertil s. 187–88, 196–97, 229–30, 239, 241, 251, 261 og 284).

—(Den danske Realskole 1918. S. 64–66, 137–40. Bemærkninger hertil s. 140, 152–54, 173 og i Dansk Arbejde 1918. Nr. 11, s. 1-2).

Der Unterschied in männlichen und weiblichen Entwicklungstempo und seine Bedeutung für die moderne Koedukationsfrage. Dissertation. Sonderabdruck aus Archiv für die gesamte Psychologie, XLV. 82 s. 1923.

Et Bidrag til Løsning af Fællesskole-Spørgsmaalet. Bearbejdelse efter tysk ved K. Ege. (Bog og Naal 1924. S. 107–22. Bemærkninger hertil s. 153–54).

Modsætningen mellem Fællesopdragelse og Fællesundervisning. (Læreren 1926. S. 163–66, 171–72).

Bog- og biblioteksvæsen

Deichmanske Biblioteks nye Bygning paa Hammersborg. (Bogens Verden 1933. S. 212–19).

Frederiksberg Kommunes Hovedbibliotek. (Arkitekten. Ugehefte 1935. S. 186).

Frederiksberg Kommunes nye Hovedbibliotek paa Solbjergvej. (Bogens Verden 1935. S. 257–65).

Skole og Bibliotek. Hvorfor og hvorledes bør de arbejde sammen? (Vor Ungdom 1936/37. S. 97–104).

Biblioteksarbejde og Bibliotekslønninger. (Bogens Verden 1937. S. 1–8. Bemærkninger hertil s. 129–30).

Biblioteksarbejde og Bibliotekslønninger. Foredrag. (Bogens Verden 1937. S. 216–23).

Tre Børnebiblioteksordninger. Frederiksberg Kommunes Børnebiblioteker. Esbjerg Børnebiblioteker. Lyngby Taarbæk Kommunes Skolebiblioteker. Af G. Krogh-Jensen, O. Esben-Petersen og E. Møballe. (Bogens Verden 1937. S. 121–29).

Om Adgangen til Folkebibliotekerne. Betragtninger over Bibliotekernes Reglementer. (Danske Folkebiblioteker. Festskrift til Th. Døssing. 1937. S. 105–31).

Principes de construction de la bibliothèque populaire. (Mission sociale et intellectuelle des bibliothèques populaires. 1937. S. 184–92).

Standard Reglement for Folkebibliotekerne. (Bogens Verden 1938. S. 261–70).

Folkebibliotekerne under Krisen. (Bogens Verden 1940. S. 261–70).

Bogkontoen under Debat. (Bogens Verden 1943. S. 73–77).

Svensk og dansk Biblioteksnormering. (Bibliotekaren 1944. S. 75–85. Bemærkninger hertil s. 135–37).

Xylograf F. Hendriksen Bibliografi. Af G. Krogh-Jensen og J. Lehm Laursen. 38 s. 1944.

Administration. Særtryk af Lærebog i Biblioteksteknik. 46 s. 1945. 3. udgave. 40 s. 1951.

Polens biblioteker under og efter okkupationsaarene. (Bogens Verden 1948. S. 1–16).

Fælleskomiteen for Polenshjælp. Kulturel afdeling. Beretning om arbejdet. Marts 1946 til oktober 1948. Af Harald Bohr og G. Krogh-Jensen. 39 s. 1948.

Bibliografi til Den nye Salmonsens. Udarbejdet af Johs. Lehm Laursen under medvirken af G. Krogh-Jensen. (Den nye Salmonsens. 1949. 132 spalter).

August Sandgren og bogen i arbejdsdragt. (Bogbinderen August Sandgren. Red. af Henrik Park og Carl Thomsen. 1952. S. 76–85). Optrykt 1975 i: August Sandgren. Om bogbind og bogfremstilling. Udgivet som en hilsen til Edvard Pedersen. S. 21–29.

Artikler i Nordisk Leksikon for Bogvæsen. Bd. 1–2. 1951–62.

Lokalhistorie

Frederiksberg gennem Tiderne. Red. af G. Krogh-Jensen. Bd. 1–4. 1946–54.

Uret i Vester Vandet Kirke. (Historisk Aarvog for Thisted Amt 1954. S. 200–18).

Sandskuden »Jomfru Marie« af Klitmøller. (Historisk Aarvog for Thisted Amt 1956. S. 80–103).

Mindeplader fra Vester Vandet Kirke. Ved Henning Jensen og G. Krogh-Jensen. (Historisk Aarvog for Thisted Amt 1957. S. 294–317; 1958. S. 323–46).

Slægten Krogh-Jensen fra Gudnæs Mølle i Thy. 16 s. 1960. 2. udgave ved Bente Bonde Petersen og Kirsten Mitchell. 26 s. 1985.

Hanstholm gentager historien. (Aalborg Stiftstidende 4. 10. 1964).

Den thylandske skudebart. Et tilbageblik i anledning af indvielsen af første del af Hanstholm havn. 49 s. 1967.

Den thylandske skudebart. (Dansk Fiskeritidende 1967. Nr. 50, s. 17–24).

Andre emner

Tiderne og Vandrerne. (Dansk Vandrelaug 1941. Nr. 8, s. 7–9)
Fred og Ufred. (Ord och Bild 1943. s. 243–49).

Litteratur om Georg Krogh-Jensen

- Hansen, Robert L.*: Stadsbibliotekar, dr. G. Krogh-Jensen 60 år. (Bogens Verden 1952. Årg. 34, s. 216–17, ill.).
- Drastrup, Axel*: Dr. phil. G. Krogh-Jensen. (F.K.F. Frederiksberg Kommunalærerforening 1953. S. 122).
- To bibliotekarer tager afsked på grund af sygdom. (Bogens Verden 1953. Årg. 35, s. 436–37). Georg Krogh-Jensen, Frederiksberg og Elisabeth Ostefeld, Vordingborg.
- Dr. phil G. Krogh-Jensen. (Vor Kommune 1954. Årg. 27, s. 13).
- Allerslev Jensen, Erik*: Georg Krogh-Jensen. (Bogens Verden 1968. Årg. 50, s. 691–92).
- Lehm Laursen, Johs.*: Georg Krogh-Jensen. (Frederiksberg gennem Tiderne. 1968. Bd. 12, s. 130–34, ill.).
- Kastberg, K.*: Ved G. Krogh-Jensens død. (Børn og Bøger. 1968/69. Årg. 21, s. 50–51).
- Allerslev Jensen, Erik*: Georg Krogh-Jensen 1892–1968. (Scandinavian Public Library Quarterly 1969. Årg. 2, s. 1–4, ill.).
- Iversen, Mogens*: G. Krogh-Jensen. (Dansk biografisk Leksikon. 3. udg. 1981. Bd. 8, s. 331).
- Esbech, Svend og Sven Plouggaard*: En milepæl. Frederiksberg Kommunes Hovedbibliotek. 1935–1985. 1985. 25 s. ill.

